

NUSSBAUM I ELS TÒPICS CONTRA ELS DRETS DE LES DONES

Martha Nussbaum tendeix a considerar que els problemes del feminisme són bàsicament una qüestió de drets negats i de segregació de les dones que produeix situacions d'injustícia. El feminisme no constitueix una abstracció, sinó que arrela en situacions concretes i deriva del fet empíric i objectiu de la manca d'accés de moltes dones a les capacitats que haurien de permetre-les-hi tenir el control sobre les seves pròpies vides. El feminisme que Nussbaum defensa és universalista i transcultural, o el que és el mateix, per a Nussbaum totes les persones de tots dos sexes, de totes les cultures, de totes les races i religions i de tots els temps tenen dret al mateix esquema bàsic de drets i de capacitats. Tots els éssers humans per viure amb dignitat han de tenir accés a les capacitats i possibilitat de desenvolupar-les. Aquest accés a les capacitats val per ell mateix, en la mesura que, més enllà de tenir una utilitat econòmica, les capacitats són expressió de la dignitat que pertoca a tot ésser racional.

Per a Nussbaum el feminisme és incompatible amb el relativisme cultural perquè, tot i que cadascú neix en una determinada tradició, en una determinada llengua, en una classe social determinada, els drets humans i l'accés a les capacitats que ens humanitzen tenen un valor universal. És obvi, però, que «en proposar un marc universal per tal d'avaluar la qualitat de vida», apareixen tres arguments que sovint s'usen sense gaire criteri per discutir el dret d'accés de les dones a estàndards universals de dignitat.

- El primer argument és el de la cultura. Per a moltes feministes (i per a molts adversaris del feminisme) a cada cultura hi ha tradicions i costums diferents i, en conseqüència, no es pot esperar que les dones de la cultura

Índia, per posar un exemple d'un país que Nussbaum coneix molt bé, tinguin els mateixos drets que dones occidentals. De vegades s'argumenta que les dones sotmeses a tradicions masculistes estan d'acord amb la seva submissió perquè "forma part de la seva cultura" i la submissió està arrelada en elles. Nussbaum observa, però, que *«fins i tot encara que sembli que les dones estan satisfetes amb aquesta mena de costums, cal fer-ne la comprovació amb més profunditat. Si algú que no té drets de propietat emparats per la llei, que no ha tingut educació formal, que no té dret legal al divorci, que molt probablement sigui víctima de maltractaments si busca feina fora de la llar, etc., afirma que fa pròpies les tradicions de modèstia, puresa i abnegació, no queda clar que calgui considerar aquesta afirmació com si fos l'última paraula en la matèria»*.

Justificar l'opressió de la dona per una raó de relativisme cultural, falla argumentativament, a més, per una qüestió ben òbvia: *«per què hauríem de seguir idees locals per comptes de seguir les millors idees que poguéssim trobar?»* Que totes les cultures siguin respectables no obliga a seguir cultures que donen menys drets a les dones, sinó a procurar transformar-les.

- Hi ha també qui accepta la situació d'opressió de les dones en nom de la diversitat cultural. En aquest argument hi ha dos aspectes diferents a considerar. D'una banda hi ha una protesta contra els intents d'imposar el model cultural que ve dels Estats Units. Potser el sistema de valors nord-americans no agrada a alguna gent i és legítim que així sigui. Però la defensa de la diversitat no pot consistir a atorgar menys drets, sinó que demana qüestionar-nos sobre si alguns valors culturals paga la pena de conservar-los.

Cal *«un marc general de valoració»* que sigui universal i això *«demana un punt de recolzament crític davant les peculiaritats culturals»*. En definitiva, la diversitat cultural no és un argument que es pugui usar contra la primacia de la dignitat. Com diu Nussbaum: *«ser bufetejada i mal alimentada té semblances opressives a tot arreu, També la tenen la denegació de drets sobre la propietat de la terra, de veu en l'orde polític, d'oportunitats de feina. Si és que hi ha una diversitat que mereixi la pena de ser preservada en les diverses cultures, no s'hauria de buscar ni en les tradicions de jerarquia sexual, ni encara menys en les d'esclavatge»*.

- Finalment hi ha l'argument del paternalisme que es planteja tant com a paternalisme dels països rics envers els països pobres, com dels homes respecte a les dones. De fet, tots els sistemes legals són "paternalistes" perquè indiquen a la gent què pot fer i que no pot fer. Ho diuen, a més, "pel bé" de la gent. Els qui defensen el paternalisme el consideren inevitable perquè hi ha sempre alguns grups que necessiten tutela perquè no poden accedir a un esquema bàsic de capacitats.

Però l'argument del paternalisme entra en crisi quan no hi ha «acceptació legal i social de la legitimitat de les exigències de les dones». El paternalisme és immoral i greument lesiu si en nom del paternalisme es restringeix l'accés de les dones a una independència econòmica o al desenvolupament de les seves llibertats i de la seva dignitat.

Per a Nussbaum, en definitiva, no són feministes (encara que algunes dones puguin defensar-les!) les teories del relativisme cultural perquè subordinen les dones, no assumeixen un marc d'autonomia moral per a ells i les instrumentalitzen en subordinar-les als marcs mentals opressius heretats de la tradició.

Els textos entre cometes que es comenten en aquest article corresponen al llibre de Martha Nussbaum *Las mujeres y el desarrollo humano* (ed. or, 2000, trad. esp. Ed. Herder, 2002), especialment a l'apartat II (Tres arguments, cultura, diversitat i paternalisme) del cap. I (En defensa dels valors universals).